

1.16. СОЦІОГУМАНІТАРНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

SOCIO-HUMANITARIAN FOUNDATIONS OF PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS TO ENSURE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SOCIETY

Микола-Олег Єршов

доктор філософії, докторант Інституту
педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України імені Івана Зязюна,
<https://orcid.org/0000-0002-6839-622X>
my.yershov@gmail.com

Mykola-Oleg Yershov

PhD, Doctoral Candidate at the Ivan Ziaziun
Institute of Pedagogical and Adult Education
of the NAES of Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-6839-622X>
my.yershov@gmail.com

Актуалізовано значущість феномена «соціогуманітарна освіта» не лише для забезпечення якісної професійної підготовки молоді і дорослих до реалізації успішної професійної кар'єри, але й для захисту національних та економічних інтересів країни, демократичних засад існування українського суспільства та досягнення його сталого розвитку. Соціогуманітарна освіта представлена як компонент освітньої системи Незалежної України, що має визначальний вплив на процеси формування й розвитку особистості, націє- й державотворення і є дотичним до вирішення багатьох Цілей сталого розвитку. Окреслено проблеми й суперечності, що стримують соціогуманітарний розвиток громадян України. Визначено завдання для вдосконалення якості соціогуманітарної підготовки громадян України як освічених особистостей, успішних професіоналів, відповідальних громадян, активних членів демократичного суспільства, здатних забезпечувати його сталий розвиток.

The significance of the phenomenon of «socio-humanitarian education» has been updated not only for ensuring quality professional training of young people and adults for the realization of a successful professional career, but also for the protection of the country's national and economic interests, the democratic foundations of the existence of Ukrainian society and the achievement of its sustainable development.. Socio-humanitarian education is presented as a component of the educational system of independent Ukraine, which has a decisive influence on the processes of formation and development of the individual, nation- and state-building and is relevant to the solution of many Sustainable Development Goals. The problems and contradictions that hinder the socio-humanitarian development of Ukrainian citizens are outlined. The tasks for improving the quality of socio-humanitarian training of citizens of Ukraine as educated individuals, successful professionals, responsible citizens, active members of a democratic society capable of ensuring its sustainable development are defined.

Ключові слова: соціогуманітарна освіта,
професійна підготовка молоді й дорослих,
сталий розвиток суспільства.

Keywords: social and humanitarian education,
vocational training of youth and adults, and
sustainable development of society.

Упродовж останніх десяти останніх років Україна та її народ є активними учасниками, а в окремих питаннях – детермінаторами глобальних тектонічних зрушень у сучасній геополітиці. Відбуваються також кардинальні зміни у політичній, економічній, соціальній, культурній сферах українського суспільства, що проявляються як у появі позитивних тенденцій і нових соціально-політичних та історико-культурних феноменів (посилення інтересу до власної історії, культури, релігії, традицій і звичаїв; зростання суспільного запиту на вивчення української культури в контексті світової; стрімкий розвиток громадянської ініціативи; виникнення й поширення громадських рухів; безпрецедентна активізація волонтерської діяльності), так і негативних (розчарування в дієвості світових безпекових інституцій і міжнародного права; внутрішні міграційні процеси; потужна еміграція; зумовлене війною погіршення ментального здоров'я українців тощо). Навіть за екстремальних умов кривавої боротьби українців за демократичні цінності, права і свободи українська політична нація демонструє прихильність до принципів сталого розвитку через прагнення захищати довкілля, допомагати продовольством народам із обмеженими ресурсами, створювати умови для забезпечення рівного доступу до освіти внутрішньо переміщеним особам, перенавчання осіб з інвалідністю внаслідок війни тощо.

Початок ХХІ століття став часом активних наукових пошуків вченими розвинених демократичних країн причин зростаючих у всьому світі викликів і загроз для існування демократії та економічної, політичної й соціальної стабільності і сталого розвитку демократичних держав. Цей пошук засвідчує наявність глибокої кризи гуманітаристики у всьому світі і найбільше – в країнах Центральної і Східної Європи, де після занепаду ідеології комунізму й розвалу радянського союзу відбулося безпрецедентне зростання кількості приватних, причому здебільшого гуманітарних університетів, та, відповідно, студентів у них.²⁷⁰ Це пояснювалося запитами європейських країн на обґрунтування унікальності своєї нації й національної держави, історичну легітимізацію її існування в очах міжнародної громадської думки. Очікувалося, що в майбутньому націєтворча роль соціогуманітарної науки та освіти в багатьох розвинутих країнах світу може стати другорядною і поступиться

²⁷⁰ Нестелеєв, М. (2024a). Криза гуманітаристики: передумови і наслідки. Частина 1. *Український тиждень*. <https://tyzhden.ua/kryza-humanitarystyky-peredumovy-i-naslidky-chastyina-1/>

першістю наднаціональним цінностям і векторам розвитку цивілізації у пошуках джерел міжнародного фінансування.

Одначе, війна в Україні довела згубність таких сценаріїв. На відміну від країн Балтії, Польщі і Литви розвиток соціогуманітарної освіти в Україні інвестувався, на жаль, переважно громадянами, а не державою. Розростання мережі закладів вищої освіти в Україні уже на друге десятиліття її незалежності зумовило виникнення феномену «інфляція вищої освіти» та похідних від нього («інфляція дипломів»,²⁷¹ «інфляція кваліфікацій», «інфляція стандартів»),²⁷² що засвідчує дисбаланс між попитом і пропозицією фахівців на ринку праці.²⁷³ Українські університети не стали незалежними центрами генерування і критики державної освітньої політики, перетворившись по-суті на бізнес-центри. Соціогуманітарна наука та освіта не впоралися з покладеною на них націєтворчою роллю, не змогли задовольнити інтелектуальний суспільний запит на осмислення постколоніальної спадщини і не спромоглися належним чином підготувати українське суспільство та його еліту до, як виявилось, доволі передбачуваної агресії РФ, що не стала, як очікував агресор, локальним і нецікавим світу конфліктом, а спровокувала тектонічні зсуви у всій світовій геополітиці.²⁷⁴

Отже, проблеми соціогуманітарної освіти в Україні мають зовнішні і внутрішні детермінанти, що виражаються через низку суперечностей. З одного боку, існують задекларовані на міжнародному рівні високі гуманістичні ідеали та цінності, а з іншого абсолютно очевидно є деградація міжнародного права, яке де-факто виявилось неспроможним ефективно протистояти як антигуманним фактам поводження з людьми в різних країнах світу, так і здійснювати захист миролюбних країн від неспровокованої невиправданої воєнної агресії з боку великих мілітаризованих держав. Таке безсилля міжнародних правових інституцій негативно впливає на їх власний імідж, заохочує

²⁷¹ Костюк, О. (2021). Інфляція дипломів – це неприйнятний сценарій. *Освіта.UA*. <https://osvita.ua/blogs/85227/>

²⁷² Іщенко, А. Ю. (2014). Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України. Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*. <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/globalni-tendencii-i-problemi-rozvitku-osviti-naslidki-dlya>

²⁷³ Косова, Б. (2012). Криза освіти і завдання університетів та суспільних наук. *Вища освіта України*, 4, 25–30. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2012_4_6

Благодетелева-Вовк, С. (2015). Вища освіта: криза як запит на антикризовий менеджмент. *Освіта.UA*. <https://osvita.ua/vnz/reform/46984/>

²⁷⁴ Єршова, Л. (2022а). Витоки великороського шовінізму. *Вісник НАПН України*, 4(1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4132>

авторитарні й тоталітарні країни до невмотивованої агресії щодо своїх економічно слабших сусідів, знижує довіру країн, що розвиваються, до міжнародного права.

Водночас в українському суспільстві існує значний відсоток представників вітчизняної науково-педагогічної еліти, яка, на жаль, не має достатнього рівня самозарадності, самостійності і впливовості на формування державної освітньої політики своєї власної країни. Існує також суперечність між наявними в українському законодавстві гарантіями щодо недоторканості основних націєтворчих цінностей (історична самосвідомість, історична пам'ять, мова, віра, культура тощо), визнанням вагомості особистісних якостей, що є твірними для існування демократичних засад суспільства (критичність мислення, свобода, рівність, справедливість, толерантність, самозарадність, готовність до навчання впродовж життя тощо) та низьким рівнем науково-методичного супроводу їх формування й розвитку в багатьох освітніх інституціях країни. В Україні офіційно визнаною є також важливість формування інтелектуальних, активних, творчих і самозарадних громадян, здатних ефективно впливати на суспільно-політичні й економічні процеси своєї громади, регіону й держави, спроможних ефективно представляти інтереси України на міжнародному рівні. Проте ці декларації часто виявляються нереалізованими через невідповідність змісту сучасної соціогуманітарної освіти заявленим потребам, суспільства й держави. Крім того, існує протиріччя між декларуванням важливості набуття молоддю широкого спектра знань про особистість, суспільство, державу й геополітику та переважаючим імітаційним моделям розвитку соціогуманітарної освіти і маргіналізованим її становищем у закладах освіти різних рівнів.

Важливим джерелом реформування національної системи освіти на сучасному етапі можуть слугувати дослідження корифеїв зарубіжної та української наукової думки, що доводять існування зв'язків між освітою громадян, їх знаннями про людину, суспільство й державу, та побудовою справедливої держави й досягненням суспільної злагоди.

Серед зарубіжних мислителів назовемо такі, як: Джон Локк (виховання сильної моральної особистості з розвиненою волею як основи розвитку успішного суспільства),²⁷⁵ Джон Дьюї (школа як інструмент формування самозарадної корисної для суспільства

²⁷⁵ Локк, Дж. (2023). *Два трактати про правління*. Пер. П. Содомора. Київ: Наш Формат.

особистості),²⁷⁶ Томас Мор (обов'язкове рідномовне суспільне виховання для забезпечення суспільного порозуміння і згагоди),²⁷⁷ Жан Піаже²⁷⁸ (формування моральних суджень дітей як майбутніх громадян), Ян-Амос Коменський²⁷⁹ (формування моральних якостей молоді, гідності і сумління як основи моральності суспільства), Йоганн-Генріх Песталоцці²⁸⁰ (освіта й виховання особистості людини як засіб перебудови суспільства на розумних і справедливих засадах) та ін.

З огляду на наші цілі, важливими є праці українських мислителів XI – XVII ст., в яких червоною ниттю простежується ментальна українська ідея побудови справедливого суспільства через належні виховання й освіти представників різних суспільних верств. Це, зокрема, розроблення кодексу честі представників духовного стану (Лука Жидята, Феодосій Печерський, Климент Смолятич), обґрунтування образу ідеального правителя (Данило Заточник, Нестор Літописець, Кирило Туровський, Павло Русин, Мілетій Смотрицький, Петро Могила, Інокентій Гізель); формування образу інтелектуального, морально стійкого, корисного і патріотичного громадянина (Йов Борецький, Лаврентій Зизаній, Стефан-Адам Косов, Касіян Сакович); визначення чеснот воїна-захисника (Іларіон Київський, Лука Жидята).

Особливий інтерес становить наукова думка XVIII – початку XX ст., що відображає трансформації українських цінностей, зумовлені втратою державності і підлеглим становищем українських за походженням мислителів і діячів. Завдяки Феофану Прокоповичу наднаціональний патріотизм Княжої доби було трансформовано у патріотизм протонаціональний через сприяння поняття «християнський» у значенні «російський». Перший міністр освіти Російської імперії Павло Завадовський обґрунтував феномен «боротьба з марновірством», що консервував становий устрій суспільства, і сформував вимоги до образу вчителя як референтної постаті для нижчих станів імперії, по-суті зробивши його знаряддям ідеологічного

²⁷⁶ Dewey, J. (1956). *The Child and the Curriculum: And The School and Society*. University of Chicago Press.

²⁷⁷ Мор, Т. (1516). Утопія. Золота книжечка, така ж корисна, як забавна, про найкращий устрій держави І про новий острів Утопія. *Lib.com.ua* <https://lib.futurum.today/uk/book/utopiia/amp/>

²⁷⁸ Piaget, J. (2001). *The Psychology Of Intelligence*. Routledge.

²⁷⁹ Коменський, Я. А. (1966). *Загальна порада людському роду, і перш за все вченим і благочестивим властителям Європи, про виправлення людських справ*. Прага. <https://valyazhevskaya.wordpress.com/2011/08/16/komensky/>

²⁸⁰ Pestalozzi, J. H. (2004). *Leonard and Gertrude*. Channing, E. (transl.) University Press of the Pacific.

впливу держави на свідомість «глибинного народу». Перший міністр внутрішніх справ В. Кочубей знехтував традиційною староукраїнською вимогою гармонії духовно-морального й розумового розвитку, схиливши царя визнати примат виховання над освітою. Професор Харківського університету Павло Ковалевський уперше сформулював поняття «національне виховання», обґрунтувавши право великоросів домінувати над іншими народами імперії та визначивши відмінності в організації виховання великоросів та представників інших народів імперії.

Українська теологічна думка XIX – початку XX ст. (Орест Новіцький, Сильвестр Гогоцький, Памфіл Юркевич, Петро Ліницький, Маркелін Олесницький, Микола Маккавейський) демонструє гуманістичність української християнської педагогічної думки і засвідчує її наднаціональність (домінування загальнолюдських і християнських цінностей над національними). Світська наукова думка (Петро Редькін, Микола Корф, Христина Алчевська, Михайло Драгоманов) зосереджувалася на формуванні всебічно і гармонійно розвиненої «людини-громадянина», «сина держави». Однак попри все, в українській науковій думці імперського періоду було також сформовано етнографічно-культурницький вектор, представники якого (Борис Грінченко, Олександр Духнович, Іван Нечуй-Левицький, Олександр Кониський, Михайло Максимович, Григорій Шерстюк та ін.) не заперечуючи першості загальнолюдських цінностей, у період відсутності державності й посилення асиміляційних тенденцій обстоювали, однак, важливість активізації національних аспектів виховання і просвіти народу.

Соціогуманітарна освіта радянського періоду зазнала потужного впливу комуністичної ідеології, що відобразилося на житті і творчості найталановитіших українських педагогів. Ідеологічна складова віддзеркалена, наприклад, у працях Василя Сухомлинського «Виховання комуністичного ставлення до праці» (1959), «Виховання радянського патріотизму у школярів» (1959), «Формування комуністичних переконань молодого покоління» (1961). Творчість визнаного світом геніального педагога Антон Макаренка, який практично довів можливість виховання активного свідомого освіченого громадянина, виявилася заплямованою його причетністю до структур НКВС.

Занепад і руйнація радянської ідеології детермінували потужну хвилю нових історико-педагогічних досліджень, присвячених

зверненню українського народу до витоків своєї державності, формування української національної ідентичності, виховання громадян, здатних захищати прадавні українські цінності і демократичні засади українського суспільства (Григорій Ващенко, Омелян Вишневський, Мирослав Стельмахович, Ольга Сухомлинська та ін.).

Сучасна історико-педагогічна наука має багато досліджень, які тією чи іншою мірою відображають поступ соціогуманітарної освіти в Україні, що визначає особливості родинного, морального, патріотичного, громадянського та інших напрямів розвитку особистості. Так, є праці, присвячені теоретичному аналізу тенденцій у вітчизняній педагогічній науці громадянському й патріотичному вихованні (А. Белеста, С. Головчук, І. Кучинська, К. Ткачова, О. Шестопалюк); тенденціям національного й родинного виховання (О. Киричук, В. Кузь, В. Майборода, Ю. Руденко, З. Сергійчук, В. Скуратівський, М. Стельмахович); цілісного, духовно-морального, гуманістичного розвитку особистості (О. Канарова, С. Карпенчук, Т. Левченко, Н. Муляр, І. Сіданіч, О. Вишневський, І. Підласий); впливу громадських і просвітницьких товариств і об'єднань на розвиток особистості (Л. Войтова, Н. Опанасенко та ін.).

Велике значення для вирішення завдань нашого дослідження має аналіз наукових досліджень, присвячених визначенню ролі соціогуманітарних наук у наукових процесах і житті суспільства, що свідчить про наявність у сучасному науковому дискурсі двох протилежних за змістом теорій. Перша віддає перевагу «раціональним» або «точним» наукам, що створюють високі технології і безпосередньо впливають на стан економіки, залишаючи за соціогуманітарними науками другорядну обслуговуючу роль. Друга називає соціогуманітарні науки елітними, оскільки саме вони визначають потреби людства в певній галузі знань, обґрунтовуючи завдання й мету наук раціональних. У цілому історіографія ролі соціогуманітарних наук у наукових і суспільних процесах представлена значною кількістю досліджень, предметом яких є: значення соціогуманітарної науки для розбудови держави й формування політичної культури суспільства (В. Бебик, С. Кисельов, Л. Півнева, М. Попович, С. Рябов, М. Слюсаревський, Т. Татаренко та ін.), педагогічні аспекти впливу соціальних і гуманітарних наук на розвиток суспільства (В. Андрущенко, Є. Горохова, Л. Єршова, Н. Ключковська, Т. Колганова, В. Кузь, В. Скотній, М. Степко та ін.).

Світова криза гуманітаристики^{281,282} детермінувала розгортання багатьох міждисциплінарних студій, що становлять непересічний інтерес для обґрунтування тенденцій розвитку соціогуманітарної науки та освіти в Україні. Так, Террі Ігглтон у праці «Повільна смерть університету» (The Chronicle of Higher Education, 2015) засудив «капітуляцію» університетів перед смаками «глобального капіталізму», що перетворила викладачів на менеджерів, та надмірне захоплення студентоцентризмом, що зробило студентів «споживачами» зі ставленням до альма-матер за формулою «клієнт завжди правий». На його думку, випускники сучасних університетів не отримують системних гуманітарних знань, погано орієнтується в історії, культурі, географії, не мають сформованого критичного мислення і тому є легкими об'єктами для різних маніпуляцій, що зумовило успіх популістів у всьому світі. Це повною мірою стосується, на жаль, і якості випускників українських вишів.

Т. Стрик²⁸³ у книзі «Невловні категорії: нариси про гуманітаристику, історію та політику в сучасних Україні, Польщі та Росії» (2015) вибудовує прогнози розвитку гуманітаристики Східної Європи, що представлена як поєднання гуманітарних наук (філософія, літературознавство, культурологія та історія) і соціальних (соціологія, політологія, психологія, педагогіка). Автор акцентує увагу на трансформації ролі соціогуманітарної освіти: від націєтворчої – до цивілізаційної.

Пандемія Covid-19 та війна рф проти України детермінували посилення уваги світу до ролі соціогуманітарної науки та освіти.²⁸⁴ Виявилось, що в часи пандемії і війни крім медичних, біологічних, фізичних, хімічних та інших досліджень, не менше значення мають дослідження, що стосуються організації особистісних, соціальних і культурних аспектів людського життя. Отже, не лише вакцина і зброя здатні рятувати життя людини. Не менш ефективними виявляються

²⁸¹ Нестелєєв, М. (2024а). Криза гуманітаристики: передумови і наслідки. Частина 1. *Український тиждень*. <https://tyzhden.ua/kryza-humanitarystyky-peredumovy-i-naslidky-chasty-na-1/>

²⁸² Нестелєєв, М. (2024b). Криза гуманітаристики: передумови і наслідки. Частина 2. *Український тиждень*. <https://tyzhden.ua/kryza-humanitarystyky-peredumovy-i-naslidky-chasty-na-2/>

²⁸³ Стрик, Т. (2015). Гуманітарії в Україні, Польщі та Росії: між світом понять і політичними реаліями. У *Невловні категорії: нариси про гуманітаристику, історію та політику в сучасних Україні, Польщі та Росії*. Пер. з польської С. Серяков, В. Склокін, І. Склокіна, А. Павлишин, ред. В. Склокін. Ніка-Центр.

²⁸⁴ Тарасенко, Н. (2023). Соціогуманітарні науки у наукових процесах сьогодення: фактори актуалізації і перспективи розвитку. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 67, 129–142. <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004711>

соціогуманітарні знання і навички громадян, здатних до мобілізації внутрішніх і зовнішніх ресурсів заради виживання держави і суспільства. Тобто варто визнати, що соціогуманітарна наука й освіта мають вирішальний вплив на здатність громадян: усвідомлювати етичні аспекти науково-технічного прогресу; розуміти зв'язок між моральністю суспільства та станом його економіки й рівнем життя людей; протистояти маніпулятивному впливу ворожої пропаганди; швидко мобілізуватися задля вирішення нагальних завдань, пов'язаних із захистом життя людей, суспільства, нації, держави.

За сучасних умов реформування системи освіти в Україні потребує глибокого наукового аналізу проблем і тенденцій розвитку соціогуманітарної освіти, що де-юре покликана розв'язувати зазначені вище суперечності і завдання, однак де-факто не має чітко визначеного місця у знаннєвій ієрархії сучасних закладів освіти різних рівнів.²⁸⁵ В Україні досить активно розвиваються наукові дослідження, присвячені різним аспектам громадянської освіти, національно-патріотичного виховання, соціально-політичної активності молоді тощо.²⁸⁶ Водночас залишаються проблеми: визначення науково обґрунтованого і юридично унормованого статусу соціогуманітарної освіти як націє- і державотворчого компонента державної освітньої політики України; обґрунтування нової освітньої парадигми формування особистості громадянина України, в основі якої – глибокі наукові знання про людину й суспільство, формування навичок самозарадної діяльності у різних сферах (особистісній, родинній, професійній, суспільній, міжнародній), виховання готовності і здатності особистості протистояти як зовнішнім, так і внутрішнім маніпулюванням свідомістю громадян.

Отже, соціогуманітарна освіта – це компонент освітньої системи Незалежної України, що має визначальний вплив на процеси формування й розвитку особистості, забезпечення якісної професійної

²⁸⁵ Щепетильникова, С. (2023). Подолати провінційність: невизнана криза української гуманітаристики як перепона до відновлення. *Дзеркало тижня* (2023, 07 жовтня). <https://zn.ua/ukr/reforms/podolati-provintsijnist-neviznana-kriza-ukrajinskoji-humanitaristiki-jak-perepona-do-vidnovlennja.html>

²⁸⁶ Петренко, Л. М. (2024с). Уплив громадянського суспільства на формування системи цінностей сучасної молоді. У *Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії, перспективи: зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-прак. конф.* (с. 25–30). ТОВ «Юрка Любченка».

Петренко, Л. М. (2024а). Актуалітети викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти. *Вісник Черкаського національного університету Імені Богдана Хмельницького*, 2, 12–17. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-2-12-17>

підготовки молоді і дорослих до реалізації успішної професійної кар'єри, націє- й державотворення та є дотичним до вирішення багатьох Цілей сталого розвитку (подолання бідності; забезпечення здорового способу життя; формування у громадян готовності до постійного навчання й саморозвитку; сприяння повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх; перехід до раціональних моделей споживання і виробництва; збереження довкілля; розвиток глобального партнерства тощо). З'ясовано, що в Україні існують проблеми й суперечності, які стримують соціогуманітарний розвиток молоді і дорослих. Визначено завдання для вдосконалення якості соціогуманітарної підготовки громадян України як освічених особистостей, успішних професіоналів, відповідальних громадян, активних членів демократичного суспільства, серед яких: здійснення ретроспективного аналізу соціально-економічних, правових та історико-педагогічних передумов розвитку феномена «соціогуманітарна освіта»; встановлення особливості набуття базових знань про суспільство й людину у закладах загальної середньої освіти; визначення специфіки соціогуманітарного складника якості професійної підготовки випускників закладів професійної (професійно-технічної) й фахової передвищої освіти; виявлення основних проблем соціогуманітарної підготовки фахівців у закладах вищої освіти та їх готовності до виконання функцій інтелектуальної, професійної та владної еліти країни; здійснення порівняння соціогуманітарної підготовки молоді у системі формальної, неформальної та інформальної освіти в Україні; здійснення прогностичного обґрунтування розвитку соціогуманітарної освіти в умовах захисту державності, повоєнної відбудови і сталого розвитку суспільства.